

Böszörményi Nagy Gergely

A KÉTPÁRTISÁG MELLETT *The Aspen Institute*

A mindössze hatezres lélekszámú Aspen városka Colorado szövetségi állam Pitkin megyéjének központja, nem csupán a Sziklás-hegység, de – a Nevada és Kalifornia államok határvidékén fekvő Lake Tahoe mellett – az amerikai nyugat talán legfelkapottabb üdülőhelye. Nevét természetesen a vidék faunáját meghatározó nyárfáról (aspen tree) kapta, melyeknek sárgászöld lombkoronái a melegebb hónapokban szemet nyugtató árnyalatba öltöztetik a környéket. A téli időszakban síparadicsom, nyaranta gyalogtúrák, vadvízi sportok csábítják ide az Egyesült Államok felsőbb tízezreit.

A 19. század végén eredetileg bányásztelepülésnek épült Aspen, az egy főre jutó jövedelem alapján ma már Amerika egyik leggazdagabb városa – s korántsem mellékesen, 1950 óta az Aspen Intézet otthona is.¹

*

A Chicagói Egyetemet hagyományosan a náci hatalomátvétel idején Amerikába menekülő német intellektus „logisztikai központjaként” tartja számon a történettudomány. Mindezt elsősorban Leo Strauss ide kötődő, a neokonzervatív iskola megalapításaként tekintett munkássága nyomán – joggal, ám rendszerint megfeledkezve kortársairól. Pedig a fakultás pár egyéb, német kötődésű politikatudósa ott bábáskodott a 20. századi Amerika egy másik meghatározó gondolata, a *kétpártiság* ideájának születésénél.

1948-ban *Walter Paepcke* a – többek között Moholy-Nagy László művészetét is patronáló – chicagói szállítmányozó-filantróp úgy határozott, hogy felkarolja az egyetem két humanista gondolkodója, *Arnold Bergstrasser* és *Antonio Borgese* (Thomas Mann veje) által megálmodott ötletet, mely szerint nagyszabású konferenciát szerveznek Goethe születésének 200. évfordulója alkalmából. Helyszínválasztásuk a coloradói Aspen városkára esett, amely Paepcke benyomásai szerint „idilli helyszín arra, hogy összehozza az értelmiség, a politika, a művészetek képviselőit, akik mindennapi megszokásaikat levetkezve, együtt erősíthetik meg a társadalom és a kultúra alapvető értékeibe vetett hitüket”. A kezdeményezők ambíciói ugyanakkor túlmutattak ezen: azt kívánták bebizonyítani, hogy „Németország intellektuális élete, melyet a nácik száműztek otthonából, újjáépülhet a Nyugat szellemi közösségében”.² Az 1949. június 27-én kezdődött, háromhetes rendezvényen közel kétezer résztvevő között jelen volt *Albert Schweitzer*, *José Ortega y Gasset*, *Thornton Wilder* és *Arthur Rubinstein* – az ameri-

¹ Honlap: <http://www.aspeninstitute.org>.

² *Sidney HYMAN: The Aspen Idea*, University of Oklahoma Press, 1975.

kai és nyugat-európai politikum képviselői mellett, pártállásra való tekintet nélkül. A siker a kezdeményezők számára világossá tette, hogy a német értelmiség humanista (szabadkőműves ihletésű) értékvilágának restaurációja a tengerentúlon bevezethető és piac-képes elhatározás.

*

Paepcke adományaiból és a chicagói akadémikusok szellemi gyámkodása mellett, Goethe születésnapja után egy esztendővel, ugyanezen a helyen létrehozták a Humanista Tanulmányok Aspen Intézetét (melynek neve később Aspen Intézetre egyszerűsödött). Az alapításakor keletkezett dokumentumok tanúsága szerint a szervezet célja „a jelenkor nemzetközi, régióközi és társadalomközi problémáiról való” multidiszciplináris gondolkodás, kulturális kontextusban – nem a megszokott pártosság, hanem szellemi és etikai vezérelvek alapján. Az 1950-es évektől az Aspen Intézet tematikus fesztiváljain a nyugati félteke meghatározó művészei és iparművészei, ún. vezetői szemináriumain (*executive seminars*) pedig a Legfelsőbb Bíróság tagjaitól kongresszusi képviselőknél és az 500 legnagyobb vállalat vezetőjénél át az Európából érkezett véleményvezérekig a nyugati nyilvánosság meghatározó személyiségei vettek részt. Születésétől fogva az Aspen Intézet programjainak különlegessége volt az a komplexitás, melyet Friedrich von Hayek morálfilozófus és Isaac Stern hegedűvirtuóz szoros egymásutánban rendezett fellépései példázottak. Az Aspen stratégiai gondolatának lényege, hogy a művészeti, gazdasági és politikai impulzusok együttállása nemcsak a művelődés, hanem a problémamegoldás receptje is. Másként fogalmazva: a finomhangolt kulturális közeg teszi hatékonyabbá a politikai és piaci döntéshozatalt.

Fennállásának első két évtizedében az intézet egyrészt elindította az általa gondozott zenei fesztivált, a nemzetközi formatervezési versenyt, megszervezték az amerikai fotográfusok első kongresszusát, másrészt megkezdte működését számos, a közoktatást, a természettudományokat, az igazságügyet, a technológiai fejlődést vagy éppen a nemzetközi politikát átfogó kutatóműhely. Miközben a kulturális programok egymást követték, megjelentek a különböző szakmai fórumok első önálló dokumentumai, a 12 oldalas emberi jogi röpirattól az 540 oldalas tömegtájékoztató-politikai javaslatcsomagig. Az itt felhalmozott szellemi potenciál hamarosan úgy is megkerülhetlenné tette az Aspen Intézetet, hogy mind tevékenységi körében, mind az általa megcélozni kívánt, kétpárti eliteket tekintve szokatlanul széles spektrumot ölelt fel, ez pedig csaknem lehetlenné tette a más meghatározó agytrösztökhöz hasonló, karakteres profil kialakítását. Ha az amerikai nyilvánosság a meghatározó ügyekben hiteles értékelés és tanács után kutatott, az intézet rendszeresen feltűnt a hivatkozottak között.

1979-ben – ismét egy nagylelkű adományozónak köszönhetően – az intézet újabb kampuszt létesített Maryland államban, majd a terjeszkedés egészen a legutóbbi időkgig folytatódott. A washingtoni, New York-i és hawaii hídfőállások mellett létrejött a berlini, római, lyoni, tokiói, új-delhi és legutóbb, 2006 őszén a bukaresti Aspen Intézet. A helyi szervezetek önálló intézmények, s az adott ország vitakultúráját igyekeznek erő-

síteni úgy politikai, mint a szélesebb nyilvánosság számára is mérvadó kulturális és piaccgazdasági kérdésekben.

Az amerikai Aspen Intézet ma 26 különböző szakterületen működtet programokat, szervez konferenciákat és publikál a megalapozott döntéshozatalt támogató tanulmányokat. Itt működik a fegyverzetkorlátozási kérdésekkel foglalkozó legfontosabb kétpárti fórum, az Aspen Stratégiai Csoport; az Amerikai–Palesztin Partnerség szervezete, amely közel-keleti fiatalok számára biztosít vezetéstudományi képzést; a Biotechnológia és Társadalom Kezdeményezés, amely az orvostudományi fejlesztések egyénekre és családokra gyakorolt hatásait vizsgálja; vagy épp a Kezdeményezés a Pénzügyi Biztonságért, melynek keretében az intézet a lakossági megtakarítások ösztönzésére dolgoz ki mechanizmusokat a társadalombiztosítási rendszer fenntarthatósága érdekében.

A szervezet mindemellett 2005-ben úgy határozott, hogy megújítja legrégebbi hagyományát: azóta minden koranyáron, az 1949-es Goethe-konferencia időpontjában megrendezi az Ötletek Fesztiválját (*Aspen Ideas Festival*), melyen egyszerre, tematikus kerekasztalok formájában látja vendégül a politika, a vállalati szféra, a média, az irodalom és a technológiai ágazatok vezető személyiségeit.

*

Az Aspen Intézet legfőbb támogatói közé tartozik a Carnegie Vállalat, a Rockefeller Testvérek Alap és a Ford Alapítvány – azaz olyan történelmi márkák és tőkescsoportok, melyekre aligha agghathatnánk egyöntetűen demokrata vagy republikánus jelzőket. Hasonló képet kaphatunk az intézet vállalati támogatóinak (az Exxon olajipari óriás, az A.T. & T. telefontársaság vagy az IBM) szemügyre vételével. Vezetői között időről időre mindkét nagy párt holdudvarának meghatározó intellektusait ott találjuk; Paepcke halála után a demokrata és republikánus elnököket egyaránt szolgáló védelempolitikus, Paul H. Nitze gondoskodott az intézet továbbéléséről. Talán ennek is betudható, hogy többnyire szélsőjobboldali kritikusi a szervezetet közvetlenül a Római Klub és a Bilderberg Csoport mellett jegyzik az elitek titkos szövetségeinek listáján.³

Hogy az Aspen Intézetet a tengerentúli nyilvánosságban ma leginkább centrista-liberálisként említik, jelentős mértékben az amerikai jobboldal elmúlt két évtizedben bekövetkezett strukturális átalakulásának tudható be. 1990-ben még az intézet Wye River-i kampuszán adott egymásnak randevút két konzervatív vezető, George H. W. Bush és Margaret Thatcher, hogy az új világrend jellemzőiről értekezzenek. A jobboldali közbeszédben azóta jelentős szerepet kaptak az újkeresztény és evangelizációs mozgalmak, a társadalmi polaritás pedig megnövekedett. Tény, hogy az Aspen Intézet közel sem rokonítható az elmúlt két elnöki ciklus republikánus értékvilágával, másrészt azonban mi sem áll közelebb hozzá, mint John McCain szenátori pályafu-

³ Lásd Judy MCLEMORE: *The Aspen Institute and Marxist Praxis*, Institution for Authority Research, 2002. (Hálózati verzió: www.discernment-ministries.org/TheAspenPaper.pdf.)

tásának kétpárti kezdeményezései, a „józan ész konzervativizmusa” (*common sense conservatism*).

*

Nehéz eldönteni, hogy a kétpárti megoldásoknak kedvez-e a jelenkori világ. Tény azonban, hogy míg 2004-ben az Egyesült Államok elnöki és kongresszusi kampányát a keményvonalas jelöltek iránti választói igény határozta meg, 2008-ban már a kétpárti elkötelezettség terén próbált egymásra ígérni a republikánus és a demokrata aspiráns.⁴ Az idealista gondolatot megőrizte az idő – csak piaca változik folyton; néha szűkül, olykor pedig bővülést mutat. Mindent egybevetve, a jövő túlságosan kiszámíthatatlan ahhoz, hogy egy coloradói kisvárosban ne létezzék tovább az Aspen Intézet is.

A II. Sándor cár vasúti híd a Volga fölött, Szizramnál

⁴ Vö. *In Congress. A Vanishing Center (Special Report, Election 2004)*, Business Week 2004. november 15.; Ronald BROWNSTEIN: *Reconcilable Differences – Is bipartisanship still possible?*, The Atlantic Monthly 2008. szeptember.